

BBN-HEB-241 Bevezetés a bibliai (ószövetségi) irodalomba

4. A bibliaértelmezés az ókortól a modern bibliaikritika megjelenéséig

2010. október 13.

Buzási Gábor

Tematika

Bevezető

Kiinduló problémák

kánoni tekintély és értelmezés kapcsolata; fordítás és értelmezés viszonya

Alapfogalmak

szó szerinti és ‚átvitt‘ értelem, metafora, allegória, exegézis, interpretáció, hermeneutika, tipológia, kontextus, értelmezési szintek, értelmezői autoritás

A hagyományos és a modern (történeti-kritikai) (ill. posztmodern) értelmezés viszonya

Biblián (Ószövetségen) belüli értelmezések

A fordítások értelmezései

Septuaginta

Targumok

Exegézis Qumránban és a hellénisztikus zsidó irodalomban

A rabbinikus hermeneutika főbb jellemzői

Halakhikus és aggadikus értelmezések

Iskolák és irányzatok (Hillél és Sammáj, R. Jismaél és R. Akiva)

Psat és dras, peser és allegória

A szabályok (middot)

Középkori fejlemények

A korai keresztény, a patrisztikus és a középkori keresztény exegézis főbb jellemzői

Ószövetségértelmezés az Újszövetségben

Az egyházatyák exegetikai módszerei

A középkori kereszténység Ószövetség-értelmezése

Kötelező olvasmány

TREBOLLE BARRERA, J., *The Jewish Bible and the Christian Bible. An Introduction to the History of the Bible*, Leiden – Grand Rapids: Brill – Eerdmans, 1998 (35.8.Tre.1.)

pp. 430-435 (biblián belüli értelmezések); 436-438 (értelmezések a Septuagintában); 439-443 (a targumokban); 452-459 (qumráni exegézis); 460-467 (Philónnál és Josephusnál); 468-489 (rabbinikus hermeneutika); 490-495 (ószövetségértelmezés az Újszövetségben); 528-535 (patrisztikus exegézis a 3-5. sz-ban); 546-550 (középkori keresztény exegézis) (de ajánlott az egész fejezet: pp. 423-563)

Ajánlott irodalom

BARRETT, C. K., „The interpretation of the Old Testament in the New“, in: P. R. Ackroyd – C. F. Evans, *The Cambridge History of the Bible*, vol. 1: From the Beginnings to Jerome, Cambridge: Cambridge UP, 1970 (36.CHB.1.), pp. 377-411

BRUCE, F. F., „The Theology and Interpretation of the Old Testament“, in: G. W. Anderson (ed.), *Tradition and Interpretation*, Oxford: Clarendon, 1979, pp. 385-416 (36.And.1.)

DIMANT, D., „Use and Interpretation of Mikra in the Apocrypha and Pseudepigrapha“, in: M. J. Mulder (ed.), *Mikra: Text, Translation, Reading and Interpretation of the Hebrew Bible in Ancient Judaism and Early Christianity*, Assen-Philadelphia: Van Gorcum-Fortress, 1988 (36.Mik.1.), pp. 379-419

ELLIS, E. E., „Biblical Interpretation in the New Testament Church“, in: M. J. Mulder (ed.), *Mikra*, (ld. fent, DIMANT), pp. 691-725

FABINY T., *A keresztény hermeneutika kérdései és története*, Budapest: Hermeneutikai Kutatóközpont, 1998 (56.1.Fab.4.)

FISHBANE, M., *Biblical interpretation in Ancient Israel*, Clarendon, 1985 (56.2.Fis.5.)

FISHBANE, M., „Use, Authority and Interpretation of Mikra at Qumran“, in: M. J. Mulder (ed.), *Mikra: Text, Translation, Reading and Interpretation of the Hebrew Bible in Ancient Judaism and Early Christianity*, Assen-Philadelphia: Van Gorcum-Fortress, 1988 (36.Mik.1.), pp. 339-377

HANSON, R. P. C., „Biblical Exegesis in the Early Church“, in: Ackroyd-Evans, 1970 (ld. fent, BARRETT), pp. 412-453

HAUSER, A. J. – WATSON, D. F., *A History of Biblical Interpretation*, vol. 1. The Ancient Period, Grand Rapids (Mich)/ Cambridge (UK): Eerdmans, 2003 (56.1.HBI.1.)

HORBURY, W., „Old Testament Interpretation in the Writings of the Church Fathers“, in: M. J. Mulder (ed.), *Mikra* (ld. fent, DIMANT), pp. 727-787

JACOBS, L., *Jewish Biblical Exegesis*, New York: Behrman, 1973 (56.2.Jac.1.) (szemelvények, Rasitól a 20. századig)

KASHER, R., „The Interpretation of Scripture in Rabbinic Literature“, in: M. J. Mulder (ed.), *Mikra* (ld. fent, DIMANT), pp. 547-594

MOSKOVITS, J. C., *A Biblia hagyományos kommentárjai*, ford. S. Sároni, Budapest: Göncöl, 2000 (56.1.Mos.1-2)

ROSENTHAL, E. I. J., „The Study of the Bible in Medieval Judaism“, in: G. W. H. Lampe (ed.), *The Cambridge History of the Bible: The West from the Fathers to the Reformation*, Cambridge: Cambridge UP, 1969 (36.CHB.2.), pp. 252-279

SAEBO, M., *Hebrew Bible / Old Testament: The History of Its Interpretation*, vol. I: From the Beginnings to the Middle Ages (Until 1300), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2000 (56.1.Sae.2. – jelenleg csak a 2. rész van meg!)

SIMONETTI, M., *Biblical Interpretation in the Early Church: An Historical Introduction to Patristic Exegesis*, Edinburgh: T&T Clark, 1994 (56.1.1.Sim.1.)

SMALLEY, B., *The Study of the Bible in the Middle Ages*, Oxford, ²1952 (56.1.2.Sma.1.)

VERMES, G., „Bible and Midrash: Early Old Testament Exegesis“, in: Ackroyd-Evans 1970 (ld. fent, BARRETT), pp. 199-231

WEISS HALIVNI, D., *Peshat and Derash: Plain and Applied Meaning in Rabbinic Exegesis*, Oxford UP, 1991 (56.2.Hal.1.)